

בעניין:	ועדת הבחירות המרכזית
ובעניין:	1. ח"כ אביגדור ליברמן
	2. ח"כ עודד פורר
	3. סיעת ישראל ביתנו (להלן: "המבקשים")

- נ ג ד -

המשיבים:	1. ד"ר עופר כסיף
	2. היועץ המשפטי לממשלה

עמדת המבקשים לעניין אישור הפסילה

בהתאם להחלטתה של כבוד הנשיאה (חיות) מיום 11 דנא, מתכבדים המבקשים להציג בפני ההרכב המורחב את עיקרי עמדתם בנושאים הצריכים לעניין פסילת מועמדותו של המשיב 1 (להלן: "כסיף"), וזאת בהתאם להוראת סעיף 7א(ב) לחוק יסוד: הכנסת וסעיף 63א(ב) לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969.

המבקשים חוזרים כמובן על הדברים שנאמרו בבקשתם כפי שהוגשה לוועדת הבחירות, על נספחיה. כמו כן חוזרים המבקשים על הדברים שנאמרו בעל-פה על ידי ח"כ פורר במהלך הדיון (ונרשמו בדיוק נמרץ בפרטיכל הדיון).

ואלה עיקרי עמדתם של המבקשים

מבחני העזר לנוכח השינוי בחוק היסוד

1. פסיקתו של בית המשפט הזה קבעה מספר מבחני עזר לתחולת סעיף 7א. ברם, מבחני העזר, כשם כן הם. אין הם מחליפים את לשונו של חוק היסוד, אף לא את מטרתו וכוונתו.

2. אין כאן המקום להיכנס לדינמיקה של התיקונים לסעיף 7א. די אם נציין כי יש מתאם מובהק בין פסקי הדין של בית המשפט הזה, בהליכים הנוגעים לסעיף 7א, לבין התיקונים שנעשו בו ודי לחכימא.
3. מכל מקום, לאחר פסק הדין בעניינם של מרזל/זועבי¹, אשר ממנו השתמע כי המיקוד הוא במעשים ולא בדיבורים, מצא המחוקק לנכון לתקן את הסעיף. לא למותר לציין כי המבקשים הם שהגישו את הצעת החוק הפרטית שממנה צמח התיקון לחוק. לסעיף 7א התווסף מבחן ההתבטאויות, כמבחן עצמאי הנושא את משקל הסעיף כולו על גביו.
4. תיקון לחוק היסוד לאו מילתא זוטרתא הוא. אם המחוקק (בכובעו כרשות מכוונת, ע"ע החלטת הררי וכו'), מצא לנכון לתקן את סעיף 7א, הוא לא התכוון לשחת מילותיו. עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה, לפיה אין הבדל של ממש בין החוק לפני התיקון ובין החוק לאחר התיקון, אינה מתיישבת עם מושכלות יסוד אלה. גישה זו משקפת, עם כל הצער שבדבר, זלזול עמוק במחוקק. לא ניתן לפרש את החוק באותו אופן שבו הוא פורש ויושם לפני תיקונו.
5. התיקון לחוק ביטל למעשה את הצורך להוכיח כי המועמד **פועל** באופן עקבי להשגת מטרתו הפסולה. די בכך שהוא **מתבטא** באופן המגלה בצורה ברורה את מטרתו הפסולה, כדי להביא לפסילתו, אפילו אם לא עשה צעד משמעותי להגשמת רעיונותיו הנפסדים. זו הוראת החוק. אין פרשנות סבירה אחרת לתיקון הסעיף.
6. אמור מעתה, שתיקון זה לסעיף 7א הסיט את מרכז הכובד ממעשים להתבטאויות. מדוע? מה עלינו ללמוד מכך? כיצד תובנה זו תשליך על מבחני העזר שנקבעו בפסיקה? להלן נראה, כי התיקון הזה, שהיועץ המשפטי לממשלה מתייג אותו כגיהוק מקלדת ותו לא, עשה טובה גדולה לרעיון שבבסיס סעיף 7א ועזר, כך נקווה, להחזיר את הסעיף למקומו.

"דמוקרטיה מתגוננת". מפני מה בעצם?

7. רבות הוזכר הביטוי "דמוקרטיה מתגוננת" בהקשרו של סעיף 7א. ייתכן כי התעורר הצורך ליישב את הסתירה לכאורה בין עצם הרעיון הדמוקרטי ובין מניעת השתתפות בהליך הדמוקרטי. את הסתירה הזו, כמו בהרבה מקרים, תלו בפיקוח נפש. לא פיקוח נפש של היחיד, אלא של החברה וליתר דיוק – של האתוס החברתי. יחד עם האפולוגטיקה הזו הגיעו גם הרגשים מתחום ה"פיקוח נפש": מבחני הערכת סיכון. אם הדמוקרטיה מתגוננת, אות וסימן הוא שהיא נמצאת בסכנה. ואין סכנה

¹ א"ב 1096/15, 1095

אלא כזו שיכולה לבוא לידי מימוש בפועל. לשון אחר: מתגוננים רק מפני מי שיכול להזיק. וכך, בדלת האחורית של סעיף 7א נכנסו מבחנים מתחום הערכת הסיכון. מבחנים אלה אינם זרים במקום שבו יש להכריע בין חירות ובין טובת הכלל; מבחנים של סכנה קרובה, אפשרות סבירה וכיוצא באלה מונחים של הערכת סיכון. ברם, סעיף 7א אינו מדבר על מסוכנות, לכל הפחות לא במובן הרגיל של המילה. בהמשך נסביר מה המסוכנות האמיתית שמפניה צריך להתגונן, והיא לא נמצאת במקום שמבחני העזר של בית המשפט הנכבד מכוונים אליו.

דיבורים – לא מעשים

8. שמו של הפרלמנט נגזר מהפועל הצרפתי PARLE שמשמעותו "לדבר". כוחם של חברי פרלמנט הוא בדיבור. לא בהשתתפות במשטים, לא בפריצת מחסומים, לא בהברחת טלפונים סלולריים לאסירים בטחוניים. בדיבור. לזה הם נבחרו, בזירה הזו הם פועלים, וביחס לזה יש לבחון אותם. אותם, ואת פסלותם.

9. ביחס למעשים אסורים או מסוכנים לא צריך את סעיף 7א, יש את חוק העונשין וכדומה. לכן, מבחני עזר אשר שמים את הדגש על מעשים ולא על התבטאויות, מחמיצים את העניין.

10. כשביקש שר החוץ הצרפתי מסטלין שר"י להקל על חייהם של הקתולים ברוסיה כדי לרצות את האפיפיור, נחר הדיקטטור בבזו: "האפיפיור? כמה דיביזיות יש לו?". בפראפראזה על זה אנו נאמר, שחברי פרלמנט מזיזים את הדיביזיות שלהם במילים, לא במעשים. התיקון לסעיף 7א החזיר את מרכז הכובד של הסעיף למקום שבו נמצא מרכז הכובד של החיים הפרלמנטריים.

11. ממילא, מתברר שפחות חשוב מה הפעולות שהמועמד עשה כדי להגשים את רעיונותיו. הדיבור שלו הוא עצמו המעשה, הוא עצמו החפצא של איסור.

12. וזהו בדיוק הציר שעליו נסבו דבריו של יו"ר הוועדה הנכבד: לפרופ' ליבוביץ מותר לומר מה שהוא רוצה, מותר לו לקרוא לנו יודונאצים (עפרא לפומיה כמובן), אבל זה לא אומר שהוא יעבור את מבחני הפסלות של סעיף 7א (אנו נביא בהרחבה גדולה מדבריו אלה של יו"ר הוועדה בהמשך).

13. עולה מדבריו: חופש ביטוי לחוד והתמודדות לכנסת לחוד.

14. תוצאת לוואי של התובנה הזו משפיעה גם על אופי הראיות שרלוונטיות לדיון. בפסק הדין בעניין מרזל/זועבי הנזכר לעיל, קבעה הנשיאה דאז (נאור), את הדברים הבאים (פיסקא 31 לפסק דינה):

”הראיות שהוצגו לעניין זה מבוססות ברובן על ידיעות שפורסמו באתרי אינטרנט, על קטעי עיתונות ועל פרסומים בפייסבוק. אלו ראיות אשר משקלן נמוך”.

15. את מה שחלק מהציבור ידע ב-2015, למרבה הצער יודע היום רובו: פרסומים בפייסבוק עוקרים הרים, אתרי אינטרנט הם המציאות, ואילו העולם בחוץ הוא אדיש ואינרטי. זולת אותם שהשכילו או התמזל מזלם לנטוע את יתדותיהם בעולם של מציאות ממשית, רוב העולם מתנהל היום במרחב האינטרנטי. העולם ב-14 אינטש וחמור מזה – העולם בכף היד.

16. בעולם שבו נשיאים וראשי מדינות מתכתבים ביניהם בציוצים, והם לא על ראש הברוש שבחצר, אתה לא יכול לומר שלפרסומים בפייסבוק ובאינטרנט ככלל יש משקל נמוך. הפרסומים הללו אינם מעידים על מחשבותיו של הכותב, הם עצמם מחשבותיו של הכותב. יתר על כן: הם המעשה עצמו ולא רק המחשבה.

מפני איזו סכנה כן מגן סעיף 7א

17. אחרי שאמרנו את זאת, נפרע את השטר שכתבנו לעיל: באיזה אופן כן נאמר שסעיף 7א מגן על הדמוקרטיה?

18. ראוי להדגיש, כי מטבע הדברים, הליך לפי סעיף 7א לא יתנהל כלפי מפלגה מרכזית בשיח הישראלי, אלא רק כלפי אלמנט שוליים. זה לא רק אמפירית כך, אלא שזה נובע מהשיח הציבורי הישראלי עצמו. והנה, קבוצת שוליים בעצמה לעולם לא תצליח להגשים את המצע שלה, מוזר ומסוכן ככל שיהיה. הדרך היחידה שלה להגשים את המצע שלה הוא על ידי שכנוע הרבים בצדקתו. אבל, בעצם, אם הרבים השתכנעו וזו דמוקרטיה, אז זה בעצם בסדר, לא? לא. לא באל"ף רבתי.

19. רעיון, קיצוני ומבחיל ככל שיהיה, אשר נמצא על השולחן מספיק זמן, יהפוך בסופו של תהליך ללגיטימי אצל הציבור, ובסופו של דבר עלול למצוא עצמו מגיע לידי חקיקה ויישום. בהתחלה הרעיון הוא בלתי מתקבל על הדעת. אחר כך הוא קיצוני. בשלב הבא הוא אוואנגרדי ונועז, אחר כך הוא אפשרי. בסוף הוא הופך לחוק. נפש האדם מסתגלת לכל דבר. הדרך להבטיח שרעיון מסויים ישאר לנצח בחוץ, היא לא לתת לו מדרס רגל כלל.

20. במסכת סוכה דף נב ע"ב אומר רבא "בתחילה קראו 'הלך' ולבסוף קראו 'אורח' ולבסוף קראו 'אישי'". היצר הרע בהתחלה מגיע כהלך; מפרש רש"י "עובר דרך עליו ואינו מתאכסן עמו". אחר כך הוא כבר מגיע כאורח. בסוף, הוא כבר "אישי", ומפרש רש"י: בעל הבית.

רעיונות רעים, באופן דומה, קונים להם שביתה באותה דרך. בהתחלה הם רק נמצאים שם, לא מבקשים מאיתנו דבר ואנו לא לוקחים מהם דבר. הם רק נוכחים בסביבה. אחר כך, כשקצת התרגלנו, אנחנו מוכנים לארח אותם לשעה קלה. אחרי הכל, עדיין אף אחד לא מת מקצת שעשוע אינטלקטואלי משכיל. בסוף, הרעיונות הללו הופכים לבעל הבית.

21. זו המטרה של סעיף 7א, לא לתת ל"הלך" להסתובב בשווקים שלנו. לא יבוא ברחובותינו, לא יהלך בינותינו. מחוץ למחנה ישב ו"טמא טמא" יקרא.

22. הסיבה לכך, שהתגובה הכללית לגזענות היא עדיין כל כך אפקטיבית וערנית, נעוצה אך ורק בכך שלא נתנו לרעיונות אלה מדרס רגל. מנגד, העובדה שאנשים מגלגלים את המילים "מדינת כל אזרחיה" על הלשון, בודקים אם התכוון לכך או התכוון לכך, היא נובעת מהעובדה שכן נתנו לרעיונות אלה מדרס רגל. איך? על ידי שלא הפעילו את סעיף 7א בזמן. על ידי שחשבו שהדמוקרטיה הישראלית חזקה מספיק "להכיל" רעיונות כאלה. טכנית, זה נכון. הדמוקרטיה הישראלית עדיין עובדת. אבל הלוחות הטקטוניים זזים.

23. היו שהאשימו את היועץ המשפטי לממשלה בצביעות: את עו"ד בן גביר וד"ר בן ארי המליץ לפסול ואילו את בל"ד וכסיף המליץ לאשר. אנו נדון אותו בזה לכף זכות. לא צביעות יש כאן, אלא קהות הלב.

יבדוק הקורא את עצמו: מגזענות עדיין מתרגשים. מביטול חוק השבות כבר לא כל כך. ההלך הוא כבר אורח, והשם ישמור אם הוא יהפוך לבעל הבית.

24. קהות הלב הזו יכולה להסביר הרבה מהתופעות המקוממות שאנחנו כבר לא מתקוממים מהם ואכמ"ל. מה שפעם היה ברור מאליו, היום הוא נחלתם של שמרנים ואנכרוניסטים.

25. יכול להיות שכבר מאוחר להחזיר את הגלגל. אבל יכול להיות שעדיין ניתן להחזיר את השיח למקום שבו הנפש הישראלית סולדת מהאפשרות לביטול חוק השבות ממש כשם שהיא סולדת מהאפשרות להקים מכלאות לבני מיעוטים. בעצם זה אותו

דבר, אלו ואלו מכלאות, רק שמערכת החיסונים המנטלית הקולקטיבית מתחילה לשכוח שזה אותו הדבר.

26. זוהי הסכנה אשר מפניה מזהיר סעיף 7א: חלחול רעיונות רעילים אל תוך השיח והתודעה הציבורית. מה שאתמול נראה בלתי מתקבל על הדעת, נראה היום נחלת מעטים, ומחר יראה כדבר רגיל. ואם תאמר "והרי זו היא הדמוקרטיה?" נשיב לך: יש רעיונות שחייבים להישאר בחוץ כדי שאנחנו נוכל להישאר בפנים. במובן הזה הדמוקרטיה היא מתגוננת באמת.

27. וכלפי המובן הזה, פחות חשוב אם הרעיון הרעיל הוא עיקר במצע של המועמד או שמא הפריט החמישי בחשיבותו. לא ממש משנה אם הוא מתאמץ להוציא אותו לפועל או רק מדבר עליו מזמן לזמן. מה שחשוב הוא שהרעיון הרעיל נמצא על השולחן והוא מתחיל לקנות שביטה בלבבות.

28. הוא שאמרנו: התיקון לחוק היסוד יכול לעשות הרבה להחזיר הדברים למכונם.

מטרתם של מבחני העזר לאור התיקון

29. משאמרנו שהמבחן של התבטאויות הוא מבחן מדוייק יותר מאשר מבחן של מעשים, וממילא אין כבר שאלה של פעולה עקבית למימוש הרעיון אלא רק העלאה של הרעיון לדיון, תישאל השאלה: מה נותר תפקידם של מבחני העזר?

30. אמרנו שגזענות זה דבר רע ומכוער ואכן כך הוא. ברם, בתקופה שהתפוצצו אוטובוסים ברחובות, כשגופות מרוטשות של ילדים בפורים נאספו לשקיות פלסטיק אטומות (לא תבוא פעמים צרה), ודאי שהיו כמה שסיננו מבין שפתיים חשוקות מילים שהיום לא היו אומרים אותם כלל. אז מה, נאמר עליהם שהם גזענים? שהם פסולים משיבה בכנסת? לא. ודאי שלא. לשם כך, ולשם כך בלבד, באו מבחני העזר.

31. התיאור המדוייק ביותר של מבחני העזר הוצג לוועדה על ידי יו"ר הוועדה הנכבד, בעמוד 18 לפרוטוקול:

"שוב, להשכלת חברי הוועדה, אני אמרתי, כל המבחנים ומבחני העזר זה כמו מבחנים לצרכי התעמולה, זה לתת לאדם הסביר, כאן חברי הוועדה, את ההרגשה איך, ולכל אחד יש את החוש הזה, כל אחד יודע מה זה תעמולה, כל אחד יודע מה זה גזענות, כל אחד יודע מה זה תמיכה במאבק מזויין, כל אחד מבין את זה בחושים שלו. **מבחני העזר רק באו ואמרו אל תתפוס אדם כשהוא אמר פעם אמירה מקרית ותגייד שזו תמיכה. זה הכל".**

32. מכאן ואילך נותר רק לבדוק אם התבטאויותיו של המועמד משקפות שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ואם הן מבטאות תמיכה במאבק מזויין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל.

הראיות בתמצית

33. הראיות נפרשו בפני הוועדה בבקשתם של המבקשים ואין לנו אלא להפנות אליהן. הוועדה עצמה אף עסקה במרביתן.

34. בפסק הדין הראשון בעניין טיבי, קבע הנשיא דאז (ברק) מהם המאפיינים הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה יהודית:

"מה הם אפוא המאפיינים הגרעיניים המעצבים את הגדרת המינימום של היות מדינת ישראל מדינה יהודית? מאפיינים אלה הם בעלי היבט ציוני ומורשתי גם יחד... במרכזם עומדת זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל, שהיהודים יהו בה רוב; עברית היא שפתה הרשמית המרכזית של המדינה, ועיקר חגיה וסמליה משקפים את תקומתו הלאומית של העם היהודי; מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי במורשתה הדתית והתרבותית"².

35. את מה שאמר כסיף וצוטט מולו בדיון הוועדה אין צורך שנפרט. גם נחסוך מעצמנו להתבוסס בהטיות השונות של המושג "נאצי" שכה חביב על כסיף בבואו לתאר את מדינת ישראל, הנהגתה והנהגותיה. הדברים שם ברורים.

36. עדנא דרתחא, מטפורה, אנלוגיה, הומאז' או כל תירוץ אחר שיכול כסיף להציג להתבטאויותיו אלה, לא יוכלו לספק הסבר לדברים הבאים שהוא אומר למוסף הארץ. לא עדנא דרתחא, לא פוסט בפייסבוק בשעה של חוסר ישוב הדעת. ראיון עיתונאי מסודר עם עיתון שלא מפורסם בעוינות לעמדותיו של כסיף. מגרש ביתי. הבה ונראה מה הוא אומר שם (כמו בכתבה, גם פה נביא את השאלה בכתב מודגש):

"אבל המדינה הזאת היא פרי מעשיה של התנועה הציונית, שאתה אומר שהיא קולוניאליסטית ופושעת מהיום הראשון

זה נכון, אבל הנסיבות השתנו. בגלל זה רוב חברי המפלגה הקומוניסטית קיבלו את הסכם החלוקה בזמנו. הם הכירו בכך שהנסיבות השתנו. אני חושב שאחד מהדברים שמייחדים את המחשבה הקומוניסטית, והופכים אותה לנכונה יותר, זה ההבנה והנסיון ליצור את האיזון הראוי בין מה שצריך להיות לבין המציאות. אז נכון, שהציונות התחילה כקולוניאליזם, אבל מה אתה עושה עם האנשים שנולדו כאן כבר? מה תגיד להם? בגלל שהסבים

² א"ב 11280/02 ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השש-עשרה נ"ח טיבי, פ"ד נז(4) 1

שלך פשעו, אז אתה תלך מפה? השאלה איך אתה הופך את המציאות שנוצרה לצודקת, דמוקרטית ושוויונית.

אז אדם שניצל ממחנה השמדה ובא לכאן הוא פושע?

האיש הפרטי ודאי שלא. אני בעד קליטת פליטים במצוקה, לא משנה מיהם ומהם. אני נגד השימוש הציני של הציונות ביהודים במצוקה, לרבות הפליטים מהשואה. יש לי בעיה עם זה שהילידים שזו מולדתם לא יכולים לשוב לכאן, ואלה שזו לא מולדתם יכולים, כי כביכול יש להם קשר דם כלשהו וחבר דמיוני שהבטיח להם את הארץ.

אני מבינה שאתה בעד ביטול חוק השבות?

כן. לגמרי.

אבל אתה כן בעד זכות השיבה.

אין מה להשוות. אין כאן סימטריה בכלל. ג'רי סיינפלד נולד במקרה למשפחה יהודית. איזה קשר יש לו לכאן? למה צריכה להיות לו עדיפות על פליט מסברה ושתילה או אדוארד סעיד שעשה חיל בארה"ב? הם הפליטים האמיתיים. זו המולדת שלהם, לא של סיינפלד".

37. אומרים שבדרך כלל ג'רי סיינפלד מצחיק. מה שהבאנו לעיל הוא בכלל בכלל לא מצחיק. הוא אפילו עצוב מאד, ועוד יותר עצוב יהיה לראות את הדברים הללו נאמרים מעל בימת בית המחוקקים של המדינה היהודית והדמוקרטית היחידה בעולם.

38. זה ביחס למהות, וכעת ביחס לסמלים. נוסף ונפנה באותה כתבה לחילופי הדברים הבאים:

"ומה לגבי המרחב הציבורי בישראל? איך הוא צריך להיראות?"

המרחב הציבורי חייב להשתנות, להיות שייך לכל תושבי המדינה. אני חולק על התפיסה של פרהסיה יהודית.

איך זה צריך לבוא לידי ביטוי?

למשל בשינוי הסמלים. שינוי ההמנון. מוחמד ברכה הציע בזמנו את 'אני מאמין' של טשרניחובסקי – שיר שאינו בדיוק ביטוי של הלאומיות הפלסטינית. הוא בחר בו כי הוא כולל את הביטוי 'כי באדם אאמין'. מה זה 'כי באדם אאמין'? זה לא יהודי, או פלסטיני, או צרפתי, או אני לא יודע מה".

ונענה לו כאן: שכחת את "שחקי שחקי על החלומות, זו אני החולם שח".

39. אז זהו חלום העיוועים שכסיף מבקש להנחיל לנו ולבנינו אחרינו. לא מדינה יהודית, אלא מדינה שיש בה יהודים. משהו בין בירוביג'אן ואוגנדה.

40. וכעת לתמיכה במאבק מזויין של ארגון טרור. באותה כתבה (שוב, מגרש ביתי, לא ציטוט אקראי, כתבת מוסף רצינית ומיושבת), קובע כסיף כי מדינת ישראל מבצעת רצח-עם זוחל וטיהור אתני לאוכלוסיה הפלסטינית באיו"ש ועזה. ברור לכל הקוראים מה לגיטימי, שלא לומר צריך, לעשות למי שעושה רצח עם וטיהור אתני. לא רק לפלסטינים יש זכות להילחם בישראל, אלא לכל בר דעת בעל מצפון יש אפילו חובה להילחם בה. זה נכון שעצוב שיהודים נרצחים, אבל בדיוק כמו שעצוב שפלסטינים מתים מפעולות צה"ל, זה וזה בחדא מחתא. ולקינוח מבאר לנו כסיף באותה כתבת מוסף: להרוג חיילים ישראלים זה לא טרור. כמעט עיקר שכחנו: חמאס, אשר מוגדר על ידי ישראל ומדינות נוספות בעולם כארגון טרור, הוא בסך הכל מפלגה פוליטית. אצלנו חוטפים מיקרופונים ואצלם יורים רקטות על ישובים אזרחיים. איש איש והביטוי הפוליטי החביב עליו.

41. שמא תאמר כי אין די בראיות הללו, אין בהן "מסה קריטית"? תנא דמסייע מגיע מכיוונו של כסיף עצמו, בהתנהלותו במהלך הדיון בוועדת הבחירות, כפי שנבאר כעת בהרחבה.

תוספת ראייתית משמעותית מהדיון בוועדה

42. אופי הדיונים בוועדה במערכת בחירות זו היה שונה מהותית מאופי הדיונים בוועדות קודמות. ההדרכה הערכית שנתן יו"ר הוועדה הנכבד ואשר נתייחס אליה בהמשך היא רק מחצית המעשה. המחצית השניה היא האופי הייחודי שבו התנהל הדיון עצמו. בעבר, ועל זאת יכול גם הח"מ להעיד מנסיונו הוא, הדיון התנהל בצורה עקרה למדי: כל צד טוען את שלו, הוועדה מצביעה והולכים לצד השני של גבעת רם, לשמוע את פסק דינו של בית המשפט הנכבד. הפעם הדברים היו שונים, וגם זאת בהנחייתו של יו"ר הוועדה הנכבד. יו"ר הוועדה עמד על כך ששאלות קשות יישאלו, ואף כינה זאת "חקירה נגדית". לא נאריך ונסתפק בהפניה לפרוטוקול הדיונים.

43. המהלך של "חקירה נגדית" למועמדים שפסילתן נדונה הביא לתהליך שני יתרונות. ראשית, המעורבות של חברי הוועדה בחומר ובשיקולים היתה גבוהה יותר מבעבר (בדיוק כפי שהנחה היו"ר הנכבד בדברי הפתיחה שלו). שנית, ניתנה למועמדים הזדמנות להתעמת עם הדברים המיוחסים להם, לתת להם הבהרות ואפילו לחזור בהם מחלקם. הדבר הביא לזיקוק של הראיות שעמדו כנגד המועמדים. בחלק מהמקרים הדבר הביא לכרסום בראיות, לנוכח הכחשת הדברים או חזרה מהם.

44. הצד השני של אותו מטבע הוא, כמו בכל חקירה נגדית, שהיעדר הסבר, הסתייגות או חזרה מהדברים, יש לה משקל. כאשר ניתנת למועמד הזדמנות להסביר או לסייג את דבריו והוא לא עושה בה שימוש (או חמור מכך, שב ועומד על דבריו רק במילים אחרות), הדבר מדבר כנגדו.

45. בענייננו, המבקשים עצמם הצהירו כי אם יחזור בו מהביטויים שנכללו בבקשה הם ימשכו את הבקשה. כמובן, כסיף לא הסכים לכך.

46. גם יו"ר הוועדה נתן לכסיף יותר מהזדמנות אחת לחזור בו מדברים שאמר או אפילו לסייג אותם, והלה לא עשה שימוש ביד המושטת לו.

47. נביא הדברים כאומרם ובשם אומרם. בעמוד 21 לפרוטוקול, נדונו התבטאויותיו של כסיף המשוות את המדינה והעומדים בראשה לנאצים, אומר יו"ר הוועדה לכסיף ולבא כוחו:

"נפלט לאדם דבר כזה או אחר והוא רואה את זה במסגרת הזאת, אבל הוא גם לא חזר בו, הוא לא התנצל. בהבדל, מאחר שכולנו בוגרים של תיקים קודמים, אחרים חזרו בהם, התנצלו וזה עזר. אני רוצה לשמוע אותו ואני מבקש ממנו שיעלה על דוכן העדים, גם לאור מה שאמר חבר כנסת פורר, כי הדברים הם לא פשוטים".

בשלב זה טוען עו"ד ג'בארין כי הוועדה הופכת למשטרת מחשבות. ועל כך משיב היו"ר הנכבד:

"לא. לא. זה לא 'משטרת מחשבות'... אבל אני רוצה להגיד משהו, כי לאדוני חסר משהו. אני לפחות עשיתי אותו דבר עם עורך דין בן גביר וד"ר בן ארי".

שב עו"ד ג'בארין ומאשים כי זו משטרת מחשבות ושוב עונה לו היו"ר:

"זה לא רק זה, זה גם נטען בשתי הבקשות וניתן תצהיר ובנקודה הזו, לא רק שלא היתה הכחשה, נאמר שזה נאמר, אבל נאמר בנוסף, וזו הסיבה שרציתי שהוא יהיה כאן, נאמר שזה באמת קרה, אבל זה היה כמה פעמים חד פעמיות, אבל לא היתה חזרה מזה. זה חמור בעיניי, אז אני רוצה לשמוע לגבי הנקודה הזאת את העמדה".

כעת כסיף מביא מקרים קודמים בציבוריות הישראלית שבהם נעשה שימוש בביטוי "נאצי" כביקורת על הנעשה. משיב לו היו"ר הנכבד (עמ' 23):

"אבל, סליחה, אני חייב להגיד. פרופ' ליבוביץ שגם לימד באקדמיה לא רץ לכנסת. אדוני חתם על הצהרה לפי סעיף 7א שאומרת כמה דברים. אדוני, גם עכשיו, זה לא רק שאדוני עשה שימוש מטפורי, כמו שהוא מתאר, לפחות על פי הדברים שהוא אמר הרבה מעבר לזה. הוא אמר שאין די באיחוד

הכוחות הדמוקרטיים למאבק משותף, אפילו אני לא רוצה להמשיך הלאה. זה מאבק משותף, ההקשר הנאצי כאן הוא לא רק מטפורי, אלא הרבה מעבר לזה... אדוני, שוב, זה לא משטרת מחשבות. אדוני יכול אפילו ומותר לו, חופש הביטוי, גם אמר את זה פרופ' ליבוביץ, זכותו לעמוד על זה, אבל אם הוא עומד על זה זכותם של אחרים לחשוב שזה נופל במסגרת העילות של הפסלות. זו זכותו. אם הוא לא חוזר בו, הוא לא אומר 'אמרתי את זה, אבל היום אני מצטער', 'אמרתי את זה בהקשר כזה או בהקשר אחר'. אני מזכיר למי שמייצג את אדוני שבהקשרים אחרים מי שאמרו ביטויים חד פעמיים התנצלו על הביטויים האלה, אמרו שהם חוזרים בהם מהביטויים. הפעם הראשונה, שאני לפחות נתקלתי, אני הייתי בסיבובים הקודמים, שאדוני לא מתנצל, הוא לא חוזר בו. הוא מסביר 'זה מטפורי'. אז זכותו, כל אדם, אף אחד לא נקט בשום אמצעי, בין לא לנקוט באמצעי לבין להגיד שזה לא עונה על העילה הזו יש מרחק רב. פרופ' ליבוביץ לא רץ לכנסת, אם הוא היה רץ לכנסת –

עכשיו, אדוני השתמש בביטויים מן העבר, לא היה הסעיף הזה. היו דברים אחרים, היה פרשת ירדור ואחר כך זה התגלגל לסעיף הזה... אז אני פשוט, אני לא מחייב אותו לשום דבר, אני רק נותן לו הזדמנות. קודם בכלל אדוני לא הופיע, הוא נתן תצהיר, לא התייחס לזה ולא הופיע. אני קראתי לו כדי לתת לו את ההזדמנות. עכשיו, אני לא כופה אותו, אני לא מכריח אותו, אני גם לא מבקש ממנו. אני רק אומר לו שהברירה בידו, זה הכל".

ובהמשך הדברים, בעמ' 27 לפרוטוקול, אומר היו"ר לעו"ד ג'בארין שחזר על תיזת "משטרת המחשבות" ועל כך שעם אחרים נהג סטנדרט קל יותר:

"אדוני, היה דיון יותר נוקב. הם אמרו במה כהנא צדק ואני ביקשתי מהם לפרט במה כהנא לא צדק, בהצעת חוק אחת לאחת, כשאדוני לא ראה את זה. עכשיו אדוני יישב. אדוני יישב כי הוא מפריע לחקירה, זו חקירה נגדית עכשיו.

עכשיו כך, נתתי שתי הזדמנויות, גם רציתי שהוא יופיע כאן וגם יסביר את זה, כי האמירות האלה, שמופיעות שם, הוא למעשה, כפי שכאן הוא קרא באותו סעיף 13, הוא לא הכחיש."

להשלמת התמונה נוסף, כי בעמוד 30 לפרוטוקול אומר היו"ר לכסיף ובא כוחו: "אני רוצה להגיד לכם משהו. העמדה שלכם בדיונים הקודמים והעמדה של חד"ש, וכמו שכאן ח"כ ביטן אמר, היתה שונה בעבר. נאמר כאן שיש מדרון

חלקלק. אני חוזר ואומר, אני לא רוצה להכניס אלמנטים, זה שונה ממה שאני מכיר מהדיונים הקודמים. זו פעם ראשונה שאומרים מטפורה וכשיש הזדמנות לחזור מהמטפורה או מהמשמעויות שלה, אז יש הסתייגות. כמו שאני הכבדתי בשאלות על עו"ד בן גביר וגם על ד"ר בן ארי, אני גם כאן מכביד ונותן את ההזדמנות וזו הפעם השלישית והרביעית שאני..."

48. הנה כי כן, אם וככל שהיה מי שחשב שאין די בראיות שהוצגו לכתחילה בבקשתם של המבקשים לוועדה, באו תשובותיו של כסיף בחקירה הנגדית והשלימו את כל הנדרש, ככל שנדרש.

איש פרטי – איש ציבור

49. כסיף טען מספר פעמים, כי ככל שמיוחסות לו התבטאויות בעייתיות, הרי הן נעשו בהיותו אדם פרטי ולא בהקשר של היותו חבר כנסת. לדבריו, אם ייכנס לכנסת, ינהל את שיחו בצורה אחראית ורגועה יותר.

50. קו טיעון זה לא יועיל לו, הן ברמה העובדתית והן ברמה העקרונית.

51. ברמה העובדתית, חלק גדול מהציטוטים שהבאנו הגיעו מהכתבה במוסף הארץ. כתבה זו באה לעולם אחרי שהוחלט שכסיף ישובץ במקום ריאלי ברשימת חד"ש. כלומר, באותו שלב, מבחינתו, הוא כבר בדרך לכורסאות עור הצבי. ממילא, התבטאויות אלה כבר אינן התבטאויות של אדם פרטי.

52. גם ברמה העקרונית קו טיעון זה אינו יכול לעמוד וזאת משתי סיבות. ראשית, סעיף 7א מונע התמודדות של אדם, כל אדם ולא רק אדם שכבר כיהן קדנציה אחת בכנסת. אדרבא, הדעת נותנת שדווקא אנשים חדשים יתקלו יותר במחסום של סעיף 7א.

53. הטעם המהותי השני הוא זה: כפי שציין יו"ר הוועדה הנכבד בהדרכה המקדימה שמסר לוועדה לפני שמיעת המועמדים, אדם פרטי חשוף לסנקציות פליליות ואזרחיות בגין מעשיו, לרבות התבטאויותיו. דווקא בהיותו אדם פרטי הוא צריך להיזהר יותר, משום שאין לו חסינות. לעומת זאת, לחבר כנסת יש חסינות. זהו אינו פרס או תמריץ; זהו כלי עבודה חשוב שמאפשר לחברי הכנסת להתבטא באופן חופשי, לחוקק באופן חופשי, להצביע באופן חופשי מבלי שיהא חשוף לרדיפה – לא מאת השלטון ולא מאת אנשים פרטיים. אנחנו כציבור מחריגים את נבחר הציבור שלנו בכנסת כדי שיוכלו לעבוד ולייצג אותנו ללא מורא.

54. כל זאת, גם אם היינו חושבים שהוא באמת יכול להתאפק ולהימנע מלהוציא החוצה את רעיונות העיוועים שלו ושפע אמרי השפר שהוא מפזר כלפי מדינת ישראל והעומדים בהנהגתה.

55. משהגענו עד כאן, נבקש לחתום בכמה מילים על אופי ההליך ועל יחודיות העבודה של הוועדה בעניין זה בשנה זו.

אופי ההליך והדיונים בוועדה

56. הוועדה, בפועלה לפי סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת, היא גוף קולגיאלי מעין שיפוטי, אשר מקבל את החלטותיו בדעת רוב וללא הנמקה. אין זאת אומרת שהחלטה משוללת נימוקים, אלא רק שהנימוקים שהביאו להחלטתו של כל חבר להצביע כפי שהצביע אינם מפורטים בהחלטה גופא.

57. נכון הוא, שכאן אין מדובר בערעור אלא בהליך סטטוטורי של אישור ההחלטה. לכאורה, רחב שיקול הדעת של בית המשפט בהליך זה יותר מאשר בעתירה או ערעור. הלב נוטה במצבים כאלה לראות בהחלטת הוועדה כעוד החלטה פוליטית, על כל המגרעות שנוהגים להצמיד לסוג כזה של החלטות, ולהעדיף את שיקול הדעת הקר והמרוחק של השופט המקצועי. אם אמנם כך הם הדברים, כי אז כדאי, בכל הכבוד, לעיין בהם שוב.

58. אין מדובר בהחלטה קוניקטוראלית, פועל יוצא של איזה משא ומתן נקודתי אינטרסנטי, כפי שקורה בהרבה מקרים בעשיה הפרלמנטרית. אין שום תחרות אלקטורלית בין חברי הכנסת שהצביעו בעד הפסילה ובין הנפסל. הוא אינו גורע מקולותיהם, הוא אינו נע במסילותיהם. אדרבא, יש מי שיטען שהוא יכול לתת אמתלא להתבטאויות עסיסיות וצבעוניות, אשר יזכו ודאי לקב של תקשורת ופרסום. ההחלטה לא נבעה מ"פוליטיקה" אלא ממהות. היא משוללת הציניות הרגילה שנוהגים לזהות בעיסוק הפוליטי, אלא היא נוגעת בליבו של הקיום היהודי בארץ ישראל. יש להקשיב לקול הזה. Vox populi הוא לא מילה גסה. הוא הוא הלב הפועם של הציבוריות הישראלית.

59. וכאן המקום להעלות על נס הבדל מהותי שקיים בין דיוניה של הוועדה בסיבוב זה לבין דיונים שהתקיימו בה במערכות בחירות קודמות. בעניין זה מופנה בית המשפט הנכבד לנספח 4/א במסמך שהוגש על ידי היועץ המשפטי של הוועדה. בנספח זה מובאת ההדרכה שנתן יושב ראש הוועדה הנכבד, כבוד סגן הנשיאה, לחברי הוועדה. הדברים מאלפים, וניכר בדיוני הוועדה שגם עשו פירות.

סוף דבר

60. סעיף 7א אינו אות מתה. אדרבא, הוא סעיף חשוב שהכנסת מתקנת, וחוזרת ומתקנת, ומשלשת ומתקנת, ועד כה ללא תוצאות בחיי המעשה. אם הסעיף קובע עילת פסלות של שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, והמועמד שולל גם שולל זאת (בהתבסס על מאפייני הגרעין שאותם טבע הנשיא ברק), אז שלטון החוק במובנו המהותי מחייב את פסילתו. הוא הדין ביחס לעילה של תמיכה במאבק מזויין של ארגון טרור.

61. בהתקיים התנאים הקבועים בסעיף 7א ובמיוחד לנוכח עבודתה הרצינית של הוועדה כאן וכניסתה בעובי הקורה כהנחיית היו"ר הנכבד – על בית המשפט הנכבד לאשר את החלטתה של הוועדה ולהודיע על פסלותו של כסיף מלכהן בכנסת.

יואב מני, עורך דין
בא כוח המבקשים